Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ "ВІЦЕБСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ ІМЯ П.М. МАШЭРАВА"
(УА "ВДУ імя П.М. Машэрава")

УДК 811.161.3 : 39
№ дзяржрэгістрацыі 20062091
Інв. № ______________

УДК 811.161.3:39(047.31)
ББК 81.411.3-3я03
Н35

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Прарэктар універсітэта
па навуковай рабоце,
доктар біялагічных навук,
прафесар
____________ І.М. Прышчэпа
"16" снежня 2010 г.

СПРАВАЗДАЧА
АБ НАВУКОВА-ДАСЛЕДЧАЙ РАБОЦЕ

ДПФД "Беларуская мова і літаратура 08" па тэме

"НАЦЫЯНАЛЬНАЯ МОВА І НАЦЫЯНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА: АСПЕКТЫ ЎЗАЕМАДЗЕЯННЯ (БЕЛАРУСКАЯ МОВА ЯК ЭТНАКУЛЬТУРНАЯ З'ЯВА Ў СІНХРАНІІ І ДЫЯХРАНІІ)"
(заключная)

Начальнік
навукова-даследчага сектара,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт ______________ А.Л. Дзядзінкін
15.12.2010

Навуковы кіраўнік НДР,
загадчык кафедры беларускага мовазнаўства,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт ______________ Г.А. Арцямёнак
15.12.2010

Н - 316

Віцебск 2010

Установа адукацыі
«Віцебскі дзяржаўны універсітэт
імя П.М.Машэрава»
НАВУКОВАЯ БІБЛІЯТЭКА

СПІС ВЫКАНАЎЦАЎ

Навуковы кіраўнік тэмы:
канд. філал. навук, дацэнт ________ Г.А. Арцямёнак (1, 2.1, 3)
14.12.2010

Выканаўцы тэмы:
канд. філал. навук, дацэнт ________ Ю.М. Бабіч (2.2, 2.3)
14.12.2010

канд. філал. навук, дацэнт ________ Г.А. Дзядова (2.4)
14.12.2010

канд. філал. навук, дацэнт ________ Г.А. Несцяровіч (2.5)
14.12.2010

канд. філал. навук, дацэнт ________ Г.А. Семянькова (2.6)
14.12.2010

канд. філал. навук, дацэнт ________ Г.А. Грачыха (2.7)
14.12.2010

старшы выкладчык ________ Н.П. Даўбешка (2.8)
14.12.2010

старшы выкладчык ________ С.В. Мартынкевіч (2.9)
14.12.2010

старшы выкладчык ________ С.І. Міхайлаў (2.10)
14.12.2010

старшы выкладчык ________ І.М. Зуева (2.11)
14.12.2010

аспірант ________ А.А. Калеснікава (2.12)
14.12.2010

Нармакантралёр ________ Т.В. Харкевіч
15.12.2010

РЭФЕРАТ

Справаздача складаецца з уводзін, асноўнай часткі, якая ўключае 12 падраздзелаў, заключэння, спіса выкарыстаных крыніц і бібліяграфічнага дадатку. Агульны аб'ём працы – 141 старонка, з іх 122 займае асноўны тэкст, 4 – спіс выкарыстаных крыніц (57 назваў), 15 – дадатак (188 пазіцый).

БЕЛАРУСКАЯ МОВА, ЭТНІЧНАЯ ФУНКЦЫЯ, КУЛЬТУРНАЯ ФУНКЦЫЯ, СІНХРАНІЯ, ДЫЯХРАНІЯ, ЛЕКСІЧНЫЯ ІНАВАЦЫІ, КОЛЕРААБАЗНАЧЭННІ, ДЫЯЛЕКТНАЯ ФРАЗЕАЛОГІЯ, КІТАБІСТЫКА, АНТРАПАНІМІЯ, БЕЗЭКВІВАЛЕНТНАЯ ЛЕКСІКА, КАМУНІКАТЫЎНАЯ КУЛЬТУРА, ВЕРБАЛІЗАЦЫЯ КАНЦЭПТАЎ.

Аб'ект даследавання – сістэмна-структурная арганізацыя і функцыянаванне беларускай мовы як этнакультурнага феномена ў гісторыі і сучаснасці.

Мэта працы – вызначэнне этнаідэнтыфікацыйнага і духоўна-культурнага статусу беларускай мовы ў сучасным беларускім грамадстве і на ранейшых этапах яго гісторыі, а таксама ролі беларускай мовы ў культурнай прасторы іншых народаў Беларусі. Асноўныя задачы: 1) тэарэтычнае асэнсаванне нацыянальнага, культурнага і сімвалічнага аспектаў функцыянавання беларускай мовы ў сінхраніі і дыяхраніі, 2) вывучэнне моўнай сітуацыі на Беларусі ў розныя перыяды яе гісторыі і выпрацоўка на гэтай аснове практычных рэкамендацый у галіне моўнай палітыкі, 3) даследаванне беларускіх лінгвакраязнаўчых рэалій, 4) апісанне этнакультурнай спецыфікі колеравай лексікі ў мове мастацкай літаратуры, 5) вывучэнне беларускай мовы як сродку міжкультурнага ўзаемадзеяння (на матэрыяле кітабаў), 6) даследаванне лінгвакультурных асноў нацыянальнага падручніка па мове.

Метады даследавання – апісальны, таксанамічны, сацыялінгвістычны, статыстычны, супастаўляльны.

Вызначаны статус і функцыі беларускай мовы як этнакультурнай з'явы ў гістарычным аспекце і сучаснай моўнай сітуацыі, устаноўлены шляхі пашырэння яе камунікатыўнай прасторы і асноўныя тэндэнцыі развіцця лексічнай сістэмы. Вынікі даследавання могуць быць выкарыстаны ў дзейнасці дзяржаўных органаў і грамадскіх арганізацый пры планаванні і правядзенні нацыянальна-моўнай палітыкі

ў Рэспубліцы Беларусь для вызначэння аптымальных сфер прымянення беларускай мовы ў сітуацыі білінгвізму, а таксама мер па яе захаванні як этнічнай і культурнай каштоўнасці.

Устаноўлены камунікатыўныя і лінгвакультуралагічныя асновы падручніка па мове. Выдадзены манаграфія, слоўнік, 11 вучэбна-метадычных дапаможнікаў для сярэдняй і вышэйшай школы, якія актыўна выкарыстоўваюцца ва ўніверсітэцкім і школьным выкладанні пры чытанні лекцый, правядзенні практычных і семінарскіх заняткаў, спецкурсаў і спецсемінараў па сучаснай беларускай мове, агульным мовазнаўстве, культуры мовы, у ходзе вучэбнай (дыялекталагічнай) і вытворчай (педагагічнай) практыкі студэнтаў і такім чынам удзельнічаюць у прафесійным навучанні і грамадзянскім, патрыятычным выхаванні маладога пакалення, пашыраюць навуковы кругагляд і духоўны патэнцыял сучасных студэнтаў і школьнікаў. Канкрэтныя рэкамендацыі па культуры мовы выкарыстоўваюцца журналістамі абласных і рэгіянальных сродкаў масавай інфармацыі.

У далейшым асобныя аспекты праведзенага даследавання могуць быць прадоўжаны ў рамках сумежнай і блізкай праблематыкі.

ЗМЕСТ

1 Уводзіны....6

2 Асноўная частка....8

2.1 Этнакультурны статус і камунікатыўная прастора сучаснай беларускай мовы....8

2.2 Нацыянальна-культурны кампанент лексічных інавацый і пурыстычныя тэндэнцыі ў сучаснай беларускай мове....16

2.3 Этнамоўная адметнасць і культуралагічны патэнцыял колераабазначэнняў у мове твораў беларускіх пісьменнікаў....19

2.4 Этнакультурная семантыка лексічных і фразеалагічных адзінак беларускай мовы ў сінхраніі і дыяхраніі....32

2.5 Граматычныя асаблівасці Кітаба А. Хасяневіча (1832)....52

2.6 Уласнае імя як паказчык рэлігійнай, нацыянальнай, сацыяльнай, культурнай, тэрытарыяльнай характарыстыкі носьбіта....63

2.7 Узаемадзеянне дыялектнай і літаратурнай моў (на матэрыяле іхтыялагічнай і герпеталагічнай наменклатуры)....73

2.8 Безэквівалентная лексіка ў сістэме намінацый беларускай мовы....82

2.9 Методыка фарміравання камунікатыўнай культуры асобы з улікам сучаснай моўнай сітуацыі....86

2.10 Дыялектная фразеалогія Віцебшчыны і беларуская фразеалогія на фоне іншых славянскіх моў....93

2.11 Антрапанімія мастацкага тэксту....102

2.12 Вербалізацыя ключавых сацыяльных паняццяў у беларускамоўным дыскурсе....108

3 Заключэнне....117

4 Спіс выкарыстаных крыніц....123

5 Дадатак А. Бібліяграфія....127